

Tromsø kommune

**Program for inkludering
og godt oppvekstmiljø
for minoritetsspråklige
barn og ungdom i
Tromsø kommune**

Vedtatt av Tromsø kommunestyre 28. mars 2007

Vedtak i Tromsø kommunestyre 28. mars 2007:

1. Kommunestyret slutter seg til "Program for inkludering og godt oppvekstmiljø for minoritetsspråklige barn og ungdom i Tromsø kommune" med målsetting og med handlingsprogram i tre punkter: 1. Samarbeidsnettverk. 2. Ti samarbeidstiltak. 3. Brukermedvirkning. Programmet legges til grunn for videre arbeid, og det utarbeides årlige rapporter som fremlegges for komiteer/kommunestyre.
2. Det søkes om statsmidler til de ulike samarbeidstiltakene som er skissert i planen.
3. Morsmålsundervisning for minoritetsspråklige elever/barn i Tromsø kommune evalueres mht kvalitet, ressursbruk og måloppnåelse. Rådmannen skal fremme en egen sak til oppvekstkomiteen og kommunestyret.
4. Rådmannen gis i oppgave å utrede mulighetene for at språkstimuleringsprosjektet "Lær meg norsk før skolestart" kan igangsettes i Tromsø. Hensikten med dette prosjektet er å lære barn med minoritetsbakgrunn norsk slik at overgangen fra barnehage til skole skal bli enklere. Saken kommer tilbake til kommunestyret for endelig behandling.

INNHold:

<u>Tromsø som en åpen og inkluderende by, med godt oppvekstmiljø for alle barn og unge .....</u>	<u>3</u>
<u>Et program og en felles plattform for samarbeid om et godt oppvekstmiljø .....</u>	<u>4</u>
Visjon:.....	4
Målsetting:	4
Tromsø som et åpent, inkluderende og internasjonalt samfunn	4
Dagens tjenester	4
Om minoritetsspråklige barn og ungdom	6
<u>Kunnskap og læring.....</u>	<u>6</u>
Opplæringsloven	6
Tromsø kommunes fem utfordringer for god opplæring	7
Barnehage	7
Grunnskolen.....	8
Ungdom 15 – 19 år	9
Et program for foreldrene	10
Å trenge hjelp.....	11
<u>Kultur, deltakelse og fritid.....</u>	<u>12</u>
Mulighetenes Tromsø	12
Utfordringer kultur, idrett, fritid, deltakelse	12
<u>Handlingsprogram.....</u>	<u>13</u>
1. Etablering av Tromsø kommunes nettverk for minoritetsspråklige barn og ungdom: 13	
2. Ti samarbeidstiltak for bedre oppvekst:.....	13
3. Brukermedvirkning:	13

Tromsø som en åpen og inkluderende by, med godt oppvekstmiljø for alle barn og unge

Hvert år kommer det mange barn og ungdommer til Tromsø som ikke snakker eller forstår norsk. De er barn av foreldre som kommer fra andre land pga. arbeid, studier, ekteskap eller krig og konflikt. Tromsø har i dag innbyggere fra rundt 130 forskjellige land, og antallet internasjonale innflyttere øker. Det avspeiler at Tromsø blir mer og mer en del av en åpen og internasjonal verden.

Noen få flyktningungdommer kommer hit alene, uten foreldre. En del barn kommer hit uten særlig skolegang fra hjemlandet, og noen har foreldre som selv er analfabeter. Andre kommer hit fordi foreldrene har høy utdanning, og barna har en skolebakgrunn som ikke er så forskjellig fra den norske. Barna har veldig ulike historier, muligheter og framtidshåp med seg når de kommer til Tromsø.

Alle trenger litt tid på å lære seg norsk og finne seg til rette. Noen trenger mye tid. Vi ønsker at alle barn og unge som kommer hit skal føle seg velkommen, og at de skal kunne lære, leke og utvikle seg og ta del i Tromsøsamfunnet.

Dette er Tromsø kommunes felles plattform og program for å inkludere minoritetsspråklige barn og ungdom i Tromsøsamfunnet. Det er en "velkomstpakke" som omfatter læring, utvikling, deltakelse, lek, kultur og fritid for alle under 20 år og som ikke kan norsk. Det er utarbeidet i et samarbeid mellom enheter og tjenester som arbeider med minoritetsspråklige barn og ungdom, og den har vært på bred intern høring. Velkomstpakken er ikke ferdig utarbeidet, men den er en plattform for videre samarbeid for å gi barn og unge med minoritetsspråklig bakgrunn en god oppvekst i Tromsø.

Første del beskriver en del av **utfordringene** vi står over for, og som det må samarbeides om for å få til bedre løsninger. Andre del – **handlingsprogrammet** – omhandler nødvendige samarbeidsfora, og forslag om 10 samarbeidstiltak for bedre oppvekstmiljø.

Programmet skal gjøre det lettere å samarbeide for å gjøre Tromsø til et godt sted å vokse opp – uansett språkbakgrunn. Det vil gjøre Tromsø til et sterkere, varmere, åpnere, mer mangfoldig og mer internasjonalt samfunn.

Tromsø oktober 2006

Lars Tore Norberg (s) leder flyktningtjenesten	Bob Benoni (s) leder InterInfo	Borghild Rydland flyktninghelsesøster (s)	Bjarne Woll (s) SLT-koordinator
Marit Lund (s) Innføringsklassen Tromstun	Bi Haavind (s) Kultur og idrett	Marit Næsvold (s) Innføringsklassen Borgtun	
Nina Breines Johnsen (s) Innføringsklassen Tromstun	Herdis Berntzen (s) Elvestrand barnehage	Johannes Hoftra (s) Flyktningtjenesten	
Grethe Haldorsen (s) Voksenopplæringen	Ineke Showers Due (s) Voksenopplæringen	Torbjørn Larsen (s) Flyktningtjenesten	

Et program og en felles plattform for samarbeid om et godt oppvekstmiljø

Visjon:

Tromsø skal være landets beste kommune å vokse opp i, og være inkluderende for alle barn og ungdom uansett språk, helse, økonomisk, sosial og kulturell bakgrunn.

Målsetting:

Gjennom dette programmet vil vi sørge for å gi minoritetsspråklig barn og ungdom muligheten til å bli inkludert i Tromsø.

Hele tilværelsen sees i sammenheng – hjem, skole og fritid – døgnet, uka og året!

Det krever samarbeid. Programmet er en felles plattform for alle som jobber i Tromsø kommune med *læring, deltagelse og aktivitet*, og skal bidra til *inkludering i Tromsøsamfunnet*.

Tromsø som et åpent, inkluderende og internasjonalt samfunn

Grunnlaget for et program for minoritetsspråklige barn og ungdom har sin basis i Tromsø som en flerkulturell by. Dette er først og fremst nedfelt i

- ◆ Tromsøs kommunes satsing på å være *en åpen, inkluderende og internasjonal by* (bl.a. Kulturplan for Tromsø kommune) og satsing på å være en god *barne- og ungdomsby* (div. plandokumenter, sist som "Grønn barneby" og Barnas kommunestyremøte 26. april 2006.)
- ◆ *Introduksjonsprogrammet for nyankomne* – som omhandler flyktninger mellom 18 og 55 år. Dette programmet omfatter altså kun de voksne – dvs. foreldrene.
- ◆ Kommunestyrets vedtak om *Tromsø som antirasistisk sone* (vedtatt i jubileumsåret 1994).
- ◆ Tromsøs mange *internasjonale festivaler og arrangementer* innen film, kultur, musikk.
- ◆ Hederspris fra Fredskorpset og Kommunenes Sentralforbund som internasjonal kommune 2004
- ◆ Og ikke minst: Mandelakonserten og *Tromsø som ambassadørby for 46664*.

Dagens tjenester

Følgende tjenester har vært med å utarbeide dette programmet, og har minoritetsspråklige barn og ungdom som sin hovedmålgruppe:

- ◆ **Flyktningtjenesten:** Enhetens hovedoppgave er å **koordinere** det kommunale mottak, bosetting og integrering av innvandrere med flyktningbakgrunn. Det kommunale tilbudet omfatter blant annet råd og veiledning samt praktisk bistand inntil fem år etter bosetting i kommunen. Se <http://www.tromso.kommune.no> -> flyktninger
- ◆ **Vestavinden:** Bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger. Ungdommene er del av barnevernets ansvar.

- ◆ **Elvestrand barnehage** er forbeholdt nyankomne flyktninger. Tilbudet gis for ca. 1 år og barna blir deretter søkt overflyttet til barnehager i sitt nærmiljø. Barnehagen legger spesielt vekt på norskopplæring samt at barna får morsmålstrening. Se www.tromso.kommune.no -> barn og unge -> barnehager -> Elvestrand barnehage.
- ◆ **Innføringsklassene på Borgtun skole og Tromstun skole:** Skoletilbud til elever med vekt på norskopplæring. Elevene overføres til sine nærmiljøskoler etter 1 år eller mer, dvs. når de i tilstrekkelig grad behersker norsk. Se www.tromsokolen.no -> Borgtun eller Tromstun skole.
- ◆ **InterInfo:** Interkulturelt informasjons- og servicesenter, som bl.a. informerer om kultur- og idrettsaktiviteter i Tromsø kommune. Det er først og fremst rettet mot innvandrere, flyktninger, nyankomne til Tromsø og besøkende, men det kan brukes av alle som ønsker informasjon om aktiviteter og arrangementer. Se www.tromsointerinfo.no
- ◆ **Flyktninghelsesøster** har kontakt med alle nyankomne flyktninger i Tromsø, og følger opp familier og barn/ungdom som trenger ekstra oppfølging.
- ◆ **SLT** står for ”Samordning av Lokale kriminalitets forebyggende Tiltak”. Modellen er initiert fra statlig hold som bidrag til en effektiv kriminalitetsforebygging. Tromsø kjennetegnes av et mangfold når det gjelder tilbud for ungdom. En hovedutfordring er at alle gis muligheten til deltakelse fra sitt ståsted. Flyktninger er en av målgruppene for SLT. Se www.tromso.kommune.no -> barn og unge -> SLT.
- ◆ **Voksenopplæringen** har ansvar for språk- og samfunnsopplæringen i introduksjonsprogrammet for voksne flyktninger, norskopplæring for ungdom over grunnskolealder, samt grunnskoleopplæring for voksne. Se www.voksenoppleringen.tromsokolen.no

Det foreslås at disse tjenestene skal utgjøre et fast samarbeidsnettverk for minoritetsspråklige barn, og ha ansvar for oppfølging av programmet.

I tillegg til disse tjenestene, kommer innvandrerbarn og unge i kontakt med det brede spekter av tjenester og tiltak som er viktige for deres hverdag og oppvekst i Tromsø:

LÆRING: Grunnskolene, barnehagene, foreldrerådene. PPT. Den kulturelle skolesekken.

KULTUR, DELTAKELSE OG FRITID:

- ◆ Kommunale aktivitetstilbud: Kulturskolen, Kunsts skolen, bydelshusene, Tvibit, Kulta, svømmehaller, idrettshaller m.fl.
- ◆ Lag og foreninger: Idrettslagene, lag og foreninger, menigheter, frivillighetsarbeid som Bymisjonen, Røde kors. Organisasjoner for ulike nasjonaliteter.
- ◆ Kulturinstitusjoner: Biblioteket, KulturHuset, HT, Kinoen m.fl.

HJELPETJENESTER: Kommunehelsetjenesten, Helsestasjon for ungdom (Tvibit), helsestasjoner, skolehelsesøstre, barnevernet, sosialtjenesten, Utekontakten.

Om minoritetsspråklige barn og ungdom

Perioden fra et barn eller ungdom ankommer Tromsø til det behersker godt norsk som læringspråk kan ta 1 år eller lengre tid enn 5 år. Tromsø kommune har ikke en samlet oversikt over hvor mange barn og ungdom under 18 år som dette gjelder, men oversikten fra innføringsklassene samt de barn og ungdom som har morsmålsundervisning i andre klasser (skoleåret 2005-06) gir en viss pekepinn:

	Totalt antall	Fra Vest-Europa/USA	Fra Øst-Europa	Fra Afrika, Asia, Latin-Amerika
Innføringsklassene på Borgtun og Tromstun	38		13	25
Elever med morsmålsopplæring fordelt på andre skoler	112	21	26	65
Minoritetsspråklige elever i grunnskolen skoleåret 2005-06	150			

Dette utgjør ca. 150 barn i den tiårige grunnskolen som har andre språk enn norsk som sitt morsmål, og som får tilrettelagt undervisning fordi de ikke behersker norsk godt nok. Totalt tilsier dette ca. 300 barn og ungdom i alderen 0 til 20 år. Det kan være en del flere barn som ikke fanges opp av disse skoletallene. Dette betyr at minoritetsspråklige barn og unge utgjør ca. 300-400 mennesker under 20 år, dvs. ca. 2 % av barne- og ungdomsbefolkningen i Tromsø.

Minoritetsspråklige barn som er fullt tospråklige og behersker norsk godt, omfattes ikke av disse tallene.

Kunnskap og læring

Opplæringsloven

God og tilpasset opplæring for alle barn er en grunnleggende rettighet i det norske samfunnet som er nedfelt i Opplæringsloven. Det samme gjelder samarbeid mellom skolen og hjem. Om minoritetsspråklige barn sier opplæringsloven i tillegg følgende:

§ 2-8. Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar

Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

Morsmålsopplæringa kan leggjast til annan skole enn den eleven til vanleg går ved.

Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane.

Tromsø kommunes fem utfordringer for god opplæring

5 utfordringer for minoritetsspråklige barn og ungdom ihht. Opplæringsloven:

- 1. Lære barna godt norsk.** Å gjøre seg forstått – og forstå andre - er alfa og omega!
- 2. Lære eget morsmål.** Morsmålet er det språket alle *lærer* på – et godt morsmål er en forutsetning for læring og utvikling. For barn med annet morsmål enn norsk er det gunstig og nødvendig å være tospråklig. For Tromsøsamfunnet er det gunstig og positivt at vi får innbyggere som behersker flere språk.
- 3. Lære fag og ferdigheter i barnehage og skole** på linje med – og sammen med andre barn.
- 4. Inkludering og samhandling med andre barn** – også første året.
- 5. Samarbeid med hjemmene / foreldrene.**

Barnehage

Nyankomne flyktningbarn får plass og ekstra oppfølging i Elvestrand barnehage. Her får barna morsmålstrening av tospråklig assistent, og det legges vekt på opplevelser og det å bli kjent med den norske kulturen. Det er satt av tid til utvidet foreldresamarbeid - noe som gjør at også foreldrene får tid og anledning til å omstille seg til norske forhold. Barn av flyktninger får betalt barnehageplass så lenge foreldre deltar i introduksjonsprogrammet, dvs. de 2 første årene etter ankomst.

Etter ett år eller mer får barna plass i barnehagen i nærmiljøet. Barna får da mulighet til å være mer sammen med norske barn. Minoritetsspråklige barn som ikke er flyktninger begynner rett i vanlig barnehage. Barnehagene kan søke om midler til morsmålsopplæring dersom det er behov, og praktisk mulighet for det.

Tromsø er i ferd med å få full barnehagedekning. Dette åpner for bedre tilrettelegging – også for de minoritetsspråklige barna. Elvestrand barnehage bør i større grad være et ressurscenter for andre barnehager, både når barn begynner direkte i nærmiljøbarnehagen og når de overflyttes dit etter 1 år.

I 2006 ser det ut til at antall flyktningbarn går ned, mens antallet innvandrerbarn fra andre land (Polen, Russland) går opp. Det frigjør kapasitet i Elvestrand barnehage til å kunne være et ressurscenter for andre barnehager, og til å inkludere alle innvandrerbarn.

Det er minoritetsspråklige barn som av ulike grunner ikke går i barnehage. Det kan for eksempel gjelde barn av utenlandske mødre som gifter seg med nordmenn, eller flyktningfamilier som har vært i Norge noen år, der mødrene er hjemmeværende. Dette må møtes med bedre informasjon til foreldre og evt. støtte fra sosialkontoret til barnehageplass der familieøkonomien tilsier det.

Barnehageloven med rammeplanen legger sterke føringer på å inkludere barn fra andre kulturer, og her er mulighetene for en vellykket inkludering store. Fra september 2006 slås flere barnehager sammen til færre resultatenheter. Da er det viktig at tilrettelegging og oppfølging av minoritetsspråklige barn forsterkes og utvikles, og at det gis tid og muligheter til å samarbeide om dette.

Tromsø kommune står overfor følgende to utfordringer:

- **Faglig tilrettelegging slik at de minoritetsspråklige barna og foreldrene får en god oppfølging når de starter i sin nærmiljøbarnehage.** Det gjelder sosial oppfølging så vel som morsmålsunderopplæring. Elvestrand barnehage har her særlig kompetanse, og det er viktig at det avsettes tid og mulighet til at de kan lære opp/ha nær kontakt med andre barnehager. Mange av foreldrene kan brukes som morsmåls lærere/-assistenter, dette kan bl.a. være aktuelt som praksisplasser som del av introduksjonsprogrammet.
- **Sørge for at alle foreldre med minoritetsspråklige barn får god informasjon om barnehagetilbudet, og evt. muligheter til friplass/reduert pris der det er nødvendig.** Helsesøstre bør få i oppgave å kartlegge barnas situasjon, og hjelpe til med å søke om barnehageplass. Det bør også åpnes for friplass (betalt plass) eller redusert pris, slik at barnehageplass blir et reelt alternativ for alle minoritetsspråklige barn, også de som er i familier med dårlig råd. Foreldre bør få anledning til å besøke nærmiljøbarnehager for på denne måten å bli kjent med tilbudet. Videre bør det vurderes åpent tilbud i barnhagen for eksempel 2 dager i uka.

Grunnskolen

Barn som ikke kan norsk går i innføringsklasser på Borgtun eller Tromstun i 1 år før de begynner på skolen i nærmiljøet, eller i vanlig klasse på Tromstun ungdomsskole. Barna får da opplæring i norsk, og de får noe morsmålsundervisning parallelt med fagopplæring. Før de starter i nærmiljøklassen blir norskkunnskapen deres testet. Dersom de ikke har tilstrekkelig norskkunnskap, får de gå ett år til i innføringsklassen.

Innføringsklassene har egne læringsmål før de kan overføres til skole i nærmiljøet etter ett skoleår. Først og fremst skal de kunne kommunisere muntlig på norsk, dernest beherske skriftspråket i en viss grad i forhold til klassetrinn. Det er svært forskjellig hvor lang tid dette kan ta, og for noen barn er læringskurven veldig lang.

Å beherske flere språk er en styrke for den enkelte elev og et viktig læringsmål for skolen. Morsmålet som disse elevene har med seg er en ressurs - en gave til Tromsøsamfunnet som skolen må være med å foredle. For den enkelte elev er morsmålsopplæring en nødvendighet for å kunne ta inn/reflektere lærdom i andre fag.

Antallet barn i innføringsklassene øker, det må tilses at de får tilstrekkelig med lærerkapasitet til dette som er en "dobbelt" fådelt skole: Elever med ulik alder og ulike morsmål går i samme klasse. Dette stiller store krav til individuelt tilpasset læringsmiljø.

SFO er viktig for de yngste skolebarna, og særs viktig for innvandrerbarna. I dag blir mange ekskludert pga. prisen, her må en se på muligheter for friplass for dem som har dårligst råd og som ikke får det dekket gjennom introduksjonsprogrammet.

To hovedutfordringer for Tromsø kommune:

1. **Styrke norsk- og morsmålsundervisning:** Det aller viktigste tiltaket for å bedre læringen, bedre muligheten for inkludering og unngå "taper"-opplevelser og

atferdsproblemer, er å styrke og forelenge den tilrettelagte opplæringen i norsk og morsmålsundervisning for de elevene som trenger det. Når de etter 1 år overflyttes til vanlig klasse må de få tilpasset undervisning så lenge de trenger det, bl.a. i form av mer norsk- og morsmålsundervisning. Dette er nøkkelen til videre lærdom.

2. **Grunnskolene i Tromsø må styrkes faglig til å kunne gi god opplæring til minoritetsspråklige elever.** Det er behov for tilrettelagt undervisning, faglig nettverk og samarbeid mellom lærere. Innføringsklassene bør få en rolle og avsatt tid som kompetansesentre for alle skolene. PPT – som har et faglig ansvar for tilrettelagt undervisning – får nå styrket sin kompetanse innen feltet når de ihht. forslag i økonomiplan 2007-10 får utvidet sin kapasitet med nye stillinger.

Kommunens fremste ekspertise – dvs. lærere fra innføringsklassene og PPT – må samarbeide om å utvikle norskopplæringen og behovet/kriteriene for tilpasset norskopplæring også etter at elevene går fra innføringsklassene til skoler i nærmiljøene.

Viktige tiltak for god opplæring:

- **SFO-plass til alle – som et ledd i inkluderingen.** På samme måte som for barnehageplass må det vurderes mulighet for friplass/nedsatt betaling.
- **Leksehjelp på skolene** – kan være også et tilbud til andre elever.
- Deltakelse i **den kulturelle skolesekken:** Kunstuttrykk som musikk, billedkunst, film, sirkus/scenekunst krever ikke norskkunnskap. Litteraturtilbudet i 8.klasse må tilpasses disse elevene.
- **Behov for gode læremidler.** Bøker/medier på aktuelle språk og for norskopplæring tilpasset aldersgruppene er en oppgave for skolebiblioteket og skoletjenesten i Tromsø bibliotek.
- **Ansvar for god informasjon og dialog med foreldre** – og at den blir forstått.
- **Samhandling med de andre elevene!** Det er *hele* skolens ansvar. Det multikulturelle og internasjonale er en styrke og ressurs for skolen og for elevmiljøet. Fadderordning, kompisklasse, turer, skolemåltid, kroppsøving, musikkundervisning, friluftsliv.
- **Tid til nettverk og samarbeid for lærere.**
- **Muligheten til å få lære om det norske samfunnet - muligheter og kultur.**

Ungdom 15 – 19 år

Videregående skole har ikke innføringsklasser, og det forutsettes at elevene kan norsk. Det lærer de på voksenopplæringa. Ungdomsskolen for ungdom over 15 år er også lagt til voksenopplæringa. På voksenopplæringa får ungdom undervisning sammen med voksne innvandrere.

Det bør i stedet legges opp til at innføringsklasser og grunnskole for ungdom mellom 15 og 20 år legges til videregående skole, slik at de kan få treffe flere andre ungdommer på samme alder. Det gir rom og muligheter til inkludering, og det vil være mer stimulerende for læring og videre overgang til videregående skole.

En del ungdom kommer hit som flyktninger uten foreldre, og det er da kommunen som har omsorgsansvaret. De bor i eget bofellesskap. Det betyr at det er kommunen – og de som

arbeider i bofellesskapet – som i praksis fungerer som foreldre og ansvarlige omsorgspersoner. Ungdommene trenger ”foreldre” som kan støtte dem til skole- og utdanning, og de trenger å delta i vanlige kultur- og fritidsaktiviteter sammen med andre ungdommer.

Utfordringer:

- Hovedutfordringen er å gi ungdommene en god innføring slik at de i neste omgang kan gjøre valg og beherske videregående skolegang.
- Undervisningen på voksenopplæringen bør tilpasses bedre til ungdom, som har andre læringsmuligheter og behov enn de voksne. Innføringsklassene med norskopplæring for ungdom bør legges til en videregående skole. Det samme gjelder grunnskoleutdanning for ungdom over 15 år. Det bør inngås avtale med fylkeskommunen om dette.
- Samarbeidet ved overgang til videregående skoler må styrkes. Videregående skole/opplæring er nøkkelen til høyere utdanning eller yrkesvalg.
- Kartlegge framtidssønsker – hva vil /kan ungdommene? Med tanke på høyere utdanning og yrkesopplæring. For noen vil det være behov for å ta ungdomsskole – evt. enkelte fag – på voksenopplæringen.
- For andre er det aktuelt med opplæring gjennom arbeidspraksis eller jobb.
- Samarbeid med foreldre er viktig også i denne ungdomsfasen. For ungdom som kommer hit uten foreldre blir kommunens foreldreansvar – også ihht. utdanningsvalg,- og yrkeskarriere særst viktig.

Et program for foreldrene

Skoler og barnehager skal kommunisere med alle foreldre. Gjennom den opplæringen som Voksenopplæringa står for (introduksjonsprogrammet) så må det legges inn et systematisk program for foreldreopplæring, tilpasset de enkelte foreldres behov. Programmet organiseres av Voksenopplæringen i samarbeid med innføringsbarnehagen, innføringskolene og InterInfo. Programmet må omfatte

- ◆ Å bli hilst velkommen – hele familien.
- ◆ Besøk på aktuelle skoler og barnehager - også videregående skoler.
- ◆ Hjelp til å forstå informasjon.
- ◆ ”Bli kjent med Tromsø program”. Samarbeid InterInfo og aktuelle organisasjoner som bistår som flyktingguide.
- ◆ Kopling til andre med samme språk. Samarbeid med InterInfo.
- ◆ Voksenopplæringas infodag om høsten – arrangeres i rådhusfoajeen i samarbeid med Servicetorget.
- ◆ Løpende info om kulturarrangementer og aktivitetstilbud.
- ◆ Foreldre som ressurspersoner – som har noe å bidra med i barnehager og skoler. (og fritid). Bidra til å gjøre alle skoler multikulturelle.
- ◆ Samarbeid med sosialtjenesten / barneverntjenesten.
- ◆ Samarbeid med FAU på skolene om foreldresamarbeid – faddergrupper for foreldre er noe som er prøvd ut andre steder.

Å trenge hjelp

De tre viktigste hjelpetjenestene er helsesøstertjenesten, Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT.) og barnevernstjenesten.

Helsesøstertjenesten: Dette er en nøkkeltjeneste til å kunne gi hjelp til familier og til barn i første omgang, og i neste omgang formidle til andre helsetjenester og hjelpetjenester. De er gode på foreldreveiledning, dette er et felt som bør kunne utvides, jfr. informasjon og besøk i aktuelle barnehager. Helsesøsteren for flyktninger har god kontakt med barn og familier som kommer til Tromsø som flyktninger, og har nøkkelkompetanse. For øvrig er skolehelsesøstertjenesten og helsestasjon for ungdom (Tvibit) viktige hjelpetjenester for ungdom.

Helsestasjonene tester barnas språk, og de deltar i prosjekter for dette (SPRÅK-4-prosjektet.). Her samarbeides det med PPT og aktuelle barnehager.

PPT driver veiledning/opplæring av personale i barnehager og grunnskoler.

De grupper av barn som kan få direkte hjelp av PPT er

- ◆ Barn og unge som har språkvansker, uttalevansker eller lese- og skrivevansker.
- ◆ Barn og unge som er i en vanskelig livssituasjon, og som har behov for støttesamtaler med psykolog.

PPT har vært underbemannet med lange ventelister, og det har ikke minst rammet minoritetsspråklige barn. Mange av disse trenger ekstra hjelp – både i forhold til språkundervisning og i forhold til vanskelig livssituasjon. Nå er PPT- tjenesten blitt styrket også med flerkulturell kompetanse ihht behovet for tilrettelagt undervisning i norsk og annen læring, herunder mormål. Muligheten til samarbeid, både med skolene og med andre hjelpetjenester er dermed bedret.

Barnevern: Samarbeid og forebygging.

Barneverntjenestens hovedoppgave er å hjelpe barn som har det vanskelig, er utsatt for omsorgssvikt eller har andre sosiale eller emosjonelle problemer.

For minoritetsspråklige barn er det først og fremst forebyggende barnevernsarbeid som er viktig, og som kan gi resultater. Det krever bedre og mer systematisk samarbeid mellom hjelpetjenestene. Det må bli flere åpne dører der foreldre og barn kan få hjelp/henvende seg, og det må bli lettere å få til samarbeidsløsninger. Mangel på åpne dører og samarbeid fører til at det oppstår unødvendig lange ”køer” til barnevernstjenestene. Her kan forebyggende arbeid ha stor effekt.

Tromsø kommune trenger et eget samarbeidsorgan for forebyggende barnevern. Et slikt organ kan bidra til å hjelpe alle barn i Tromsø, og må ha nært samarbeid med tjenester som arbeider med minoritetsspråklige barn og unge. Organets oppgave må være å samarbeide om både generelle tiltak og individuelle tiltak. Det må være linker ut til operative forebyggende tjenester (barnehage, skole fritid).

Også flere frivillige organisasjoner (Bymisjonen, Røde Kors m.fl.) deltar i mye forebyggende arbeid som er av stor verdi for minoritetsspråklige barn og deres familier.

Med flere nye stillinger i barnevernet og PPT er ventelister i ferd med å forsvinne, og muligheten til forebyggende samarbeid for minoritetsspråklige barn er langt bedre enn tidligere!

Kultur, deltagelse og fritid

Mulighetenes Tromsø

Tromsø har et bredt kultur- og fritidstilbud til barn og ungdom og deres familier:

- ◆ **Kommunale aktivitetstilbud:** Kulturskolen, Kunsts skolen, bydelshusene, Tvibit, Kulta m.fl. Flere av tilbudene kan barn og ungdom delta sammen med norske – selv om en ikke kan norsk (noe særlig). Det gjelder å bygge ned barrierene for å delta:
- ◆ **Lag og foreninger:** Idrettslagene, lag og foreninger (sjakkclubb), NB: menigheter, frivillighetsarbeid som Bymisjonens familieturer, Røde kors. Idrettens storbytilbud. Troms turlag.
- ◆ **Kulturinstitusjoner:** Biblioteket, KulturHuset, Hålogaland teater, Kinoen. Muligheter for kulturopplevelser – på flere språk – og for å lære norsk. Alle festivalene – med internasjonalt innhold!

Kulturskolen arbeider med tilbud med utgangspunkt i det flerkulturelle Tromsø, og innen musikk og dans er det store muligheter – her er ulike språk ingen hindring. Det gjør integrering lettere fra starten! Også Kunsts skolen (billedkunst, skulptur) Filmhuset Tvibit, Rådstua teaterhus og Kulta har mange tilbud som passer for nyankomne barn og ungdom. Men det må gjøres noe for å utvide tilbudet – i dag er det for lange ventelister på særlig musikk og teater/sirkus. Det bør drøftes nærmere hvordan en kan gi nyankomne barn og unge bedre muligheter til å delta i kommunens mange kulturskoletilbud.

Tilbudene og mulighetene er der, men for mange barn kan manglende informasjon, behov for oppfølging og for høye kontingenter være barrierer for å delta.

Utfordringer kultur, idrett, fritid, deltagelse

Hovedutfordring: Gi alle barn /ungdom som kommer til Tromsø fra andre land en velkomstpakke. Den skal gi alle muligheten til å delta i et fast fritidstilbud sammen med Tromsøbarna – i idrettslag, kulturskole, hobbyforeninger el.l.

Utfordring nr. 1: God informasjon

- ◆ **God informasjon om Tromsø ved ankomst.** Hovedansvar: InterInfo.
- ◆ **Kartlegging av personlige interesser hos barna og foreldrene:** Flyktningtjenesten.
- ◆ **Flyktninguiden** – bli kjent med Tromsø. Samarbeid med frivillige organisasjoner.
- ◆ **Løpende info** som organiseres av InterInfo i samarbeid med Voksenopplæringa. Gis også til foreldre i barnehagen og via elevene i innføringsklassene.
- ◆ **Sats på ungdom!** De trenger å delta i aktiviteter sammen med andre Tromsøungdommer.

Utfordring nr. 2: Å kunne delta i et fast fritidstilbud.

- ◆ **Behov for medhjelpere.** En som motiverer, introduserer, evt. bringer. Samarbeid barnevernet om støttekontakt. Samarbeid med Tromsø idrettsråd. -
- ◆ **Kontingent:** Alle flyktninger og andre som lever på tilsvarende sosial stønad bør – som en del av velkomstplassen - få dekket kontingent første året og halvert kont. 2. året. Det vil være effektivt forebyggende barnevernsarbeid.
- ◆ **Utstyrssentral:** Det bør – evt. i samarbeid med organisasjoner, opprettes en utstyrssentral.
- ◆ **Foreldrekurs:** Fotballkretsen og andre arrangerer slike kurs.
- ◆ **Kulturskolene:** Satse på innføringskurs.

Gode bomiljø å vokse opp i

Mange minoritetsspråklige familier er flyktninger som kommer til Norge, og som får tildelt kommunal bolig. En bør drøfte i kommunen hvordan det kan tilrettelegges for bedre bomiljø for barna i disse familiene, med et variert naboskap. I dag er det i litt for stor grad slik at kommunale boliger for folk med ulike typer problemer konsentreres.

Handlingsprogram

Dette programmet er Tromsø kommunes felles plattform for et godt oppvekstmiljø for minoritetsspråklige barn og ungdom. Det skal gjennomføres gjennom en tredelt strategi:

1. Etablering av Tromsø kommunes nettverk for minoritetsspråklige barn og ungdom:

Nettverket skal bestå av Flyktningtjenesten, Elvestrand barnehage, innføringsklassene på Borgtun skole og Tromstun skole, InterInfo, Vestavinden, Flyktninghelsesøster, SLT, Voksenopplæringen, barnevernet og PPT. Nettverket har for oppfølging av programmet i samarbeid med andre aktuelle tjenester og samarbeidspartnere. Det skal utarbeides en årlig rapport som også fremlegges for komiteene/kommunestyret.

2. Ti samarbeidstiltak for bedre oppvekst:

På neste side følger 10 samarbeidstiltak for et bedre oppvekstmiljø for barn og unge. Dette er tiltak som først og fremst krever samarbeid. **Det foreslås at det avsettes 500.000 årlig til å gjennomføre dette programmet**, som fordeles på tiltakene. De enkelte tjenester bidrar i tillegg med arbeidsinnsats og aktuelle driftsmidler. **Sammen utgjør dette grunnlag/egenandeler for å søke statstilskudd til prosjekter.** Tiltakene utgjør en helhet, og er ikke satt i prioritert rekkefølge.

3. Brukermedvirkning:

Tiltakene skal utformes i samarbeid mellom aktuelle tjeneseter og dem det gjelder. Det er behov for å etablere et forum for brukermedvirkning. Dette foreslås som tiltak nr. 10 på neste side. Det forutsettes at forumet har jevnlig møter med tjenestenettverket.

	Utfordring	Tiltak	Oppfølgingsansvar
1.	Nærmiljøbarnehager med god språkopplæring.	Faglig samarbeid mellom flyktningsbarnehagen og aktuelle barnehager i nærmiljøene. Styrke morsmålsundervisningen. Sørge for at alle foreldre får god informasjon og anledning til å besøke barnehager.	Elvestrand barnehage, PPT og aktuelle barnehager. Info via helsesøstre. Samarbeid med barnevernet om friplass.
2.	God informasjon på forståelig språk.	Foreldreinformasjon fra skolene må skje på forståelig språk, mer bruk av tolketjenester, mulige praksisplasser for innvandrere og samarbeid med Servicetorget.	InterInfo, Voksenopplæringa og Servicetorget i samarbeid med skoler.
3.	Grunnskole: Tilpasset tospråklig opplæring – grunnlag for annen læring.	Prøve ut prosjekt på 2 aktuelle barneskoler og evt. 1 ungdomsskole med mange innvandrerbarn. Vektlegge også overgang fra innføringsklasse til vanlig klasse/skole. Samarbeid med Høgskolen – lærerutdanningen.	Innføringsklassene på Borgtun og Tromstun i samarbeid med inntil 3 aktuelle forsøksskoler. Høgskolen/lærerutdanningen.
4.	Foreldreprogram	Utvide/styrke opplæringsprogrammet på voksenopplæringen i kontakt med barnas barnehager, skoler, fritidstilbud.	Voksenopplæringen – samarbeid med skoler/barnehager.
5.	Grunnskole: Bedre læring og bedre miljø	Leksehjelp. Bedre bokutvalg på flere språk. Den multikulturelle skolesekken. Samhandlingsprosjekter.	Innføringsklassene med forsøksskoler. Biblioteket. Den kulturelle skolesekken.
6.	Tilgjengelig hjelp - åpne dører når en trenger det.	Opprette et forebyggende barnevernsteam. Gi barn som trenger det hjelp fra PPT. Kompetanseutvikling. Samarbeid med utøvende tjenester (barnehage, skole, kultur og fritid).	Flyktningshelsesøster, barnevernet og PPT. SLT-koordinator.
7.	Inngang til videregående skole	Tilpasset voksenopplæring for ungdom med sikte på videregående skole. Norsk, morsmål, nødvendige fagopplæring. Kontakt med videregående skoler.	Voksenopplæringen – samarbeid med Tromstun og videregående skoler.
8.	Introduksjonspakke kultur og fritid	Informasjon, besøk, kontingent 1 år, 50 % år 2, oppfølging. Samarbeid med foreldre. Utstyrssentral. Trenger midler til kontingentstøtte.	InterInfo. Samarbeid kultur- og fritidsaktører, frivillighetsarbeid, skoler, foreldre. Barnevernet.
9.	Grunnskole: Samarbeid og nettverk	Nettverk for bedre undervisning. Frikjøp av lærere.	Lærere innføringsklassene, barnehage og voksenopplæringa.
10.	Brukermedvirkning	Opprette et brukerutvalg/forum bestående av foreldre og ungdom. Avvikle faste fellesmøter med nettverket for minoritetsspråklige barn og ungdom.	SLT, Flyktingtjenesten og InterInfo i samarbeid med aktuelle tjenester.